

*Pregledni članak/
Review paper*
Prihvaćeno: 9.1.2017.

Maja Rukavina,

Osnovna škola kralja Tomislava, Udbina
majarukavina06@gmail.com

TRANZICIJA ADOLESCENATA U SREDNJU ŠKOLU I STUDIJ

Sažetak: *Cilj je ovoga rada dati prikaz istraživanja koji se bave tranzicijom adolescenata u srednju školu i studij, kao i prilagodbom adolescenata u tim razdobljima. U školskom kontekstu osobito su se važnima i stresnima za adolescente pokazala tranzicijska razdoblja prijelaza na više obrazovne razine i to: prijelaz iz nižih razreda u više razrede osnovne škole, iz osnovne škole u srednju školu i iz srednje škole na studij. Sve ove tranzicije kroz obrazovni sustav zahtijevaju i psihosocijalnu prilagodbu adolescenata, odnosno za adolescente predstavljaju socijalno i emocionalno opterećenje te zahtijevaju dodatni angažman. Neki će se adolescenti pri tome bolje organizirati, prije i lakše prilagoditi novim okolnostima, dok će kod drugih adolescenata prilagodbe prouzročiti razne reakcije i postati izvorom stresa. Rezultati analize istraživanja također ukazuju da su istraživanja koja se bave tranzicijom adolescenata u srednju školu i studij, kao i prilagodbom adolescenata u tim razdobljima, općenito nedovoljno zastupljena, pogotovo kod nas.*

Ključne riječi: *psihosocijalna prilagodba adolescenata, partnerstvo škole i obitelji, tranzicija adolescenata kroz obrazovni sustav*

1. Uvod

Adolescencija je vrijeme velikih i značajnih promjena u svim sferama života mladog čovjeka s posebnim reperkusijama na školski kontekst. U školskom kontekstu osobito su se važnima, pa i stresnima za adolescente pokazala tranzicijska razdoblja prijelaza na više obrazovne razine: *prijelaz iz nižih razreda u više razrede osnovne škole, prijelaz iz osnovne škole u srednju školu te prijelaz iz srednje škole na studij.* Adolescenti se prilikom tranzicije na višu obrazovnu razinu moraju suočiti s različitim odgojno-obrazovnim situacijama za koje ponekad nisu spremni. Zbog velikih pritisaka koji zahtijevaju brze prilagodbe kod jednoga dijela adolescenata mogu se javiti teškoće. Svim ovim čimbenicima svakako trebamo dodati sve tjelesne, emocionalne i kognitivne promjene koje se intenzivno događaju adolescentima u ovom razvojnem periodu što dodatno opterećuje njihovu prilagodbu u školskom kontekstu.

Posebno važno mjesto zauzima fenomen ranoga napuštanja škole čije rješavanje postaje jedan od važnijih društvenih prioriteta.

U kontekstu partnerstva škole i obitelji uz važnost suradnje na početku školovanja, svakako da posebno mjesto ima nastavak suradnje i u srednjoj školi. Međutim, iako je važnost partnerstva škole i roditelja prepoznata s obje strane (roditelji i škola) (Slavi-

ček i sur., 2012) u jačanju razvojnih potencijala učenika, sprječavanju i na vrijeme rješavanju problema tijekom razvojne tranzicije učenika, odgojno obrazovna praksa još uvijek šalje poruku da je suradnja škole s roditeljima najslabija karika (Pregrad, 2012). Stoga je nužno usmjeriti pedagoški rad na osnaživanje partnerstva škole i roditelja. Pri tome je temeljno pitanje s jedne strane razumijevanje partnerstva, a s druge strane interes za uspostavljanje partnerskih odnosa škole i roditelja (Ljubetić, 2014).

Pregledom recentne literature možemo uočiti da su nedovoljno zastupljena istraživanja koja se bave tranzicijom adolescenata kroz različite razine obrazovnoga sustava, kao i prilagodbom adolescenata u tim razdobljima. Pogotovo su nedostatna istraživanja koja se bave tranzicijom adolescenata u srednju školu i prelazak adolescenata iz srednje škole na studij. Također, bilo bi zanimljivo, što je u potpunosti zanemareno, istražiti povezanost prilagodbe adolescenata, vrstu škole i nastavnoga programa. Potrebno je povećati istraživanja koja se bave tranzicijom adolescenata u srednju školu i studij, kao i prilagodbom adolescenata u tim razdobljima iz razloga što tranzicije kroz sustav obrazovanja predstavljaju važan normativni zadatak adolescentima. Ti prijelazi potiču emocionalne, kao i ponašajne prilagodbe i osamostaljivanja što predstavlja razvojni zadatak adolescenta u ovom razvojnom periodu (Lacković-Grgin, 2000).

2. Tranzicija adolescenata u srednju školu

Prilagodba adolescenata na srednju školu je izrazito zahtjevna i iziskuje u većoj mjeri emocijama usmjereno suočavanje u odnosu na osnovnu školu. Razlozi tomu su sljedeći: adolescenti se u prvom razredu srednje škole susreću s brojnim potpuno novim situacijama, kao što su na primjer: *složeniji školski programi, okruženje nepoznatih vršnjaka i stjecanje novih prijateljstava, novi nastavnici, teže gradivo i više obveza koje zahtijevaju drugačiji način rada, stroži kriteriji ocjenjivanja* i sl. Općenito, srednje škole su specifične i u njima se traži veći stupanj autonomije u radu, kao i veći stupanj sposobnosti i vještina od adolescenata u odnosu na osnovnu školu. Sve ove situacije događaju se naglo, zahtijevaju brze prilagodbe na koje adolescenti svaki put ne uspiju odgovoriti na adekvatan način pa postaju izvor niza negativnih emocija i problema u socijalizaciji. Nastavni program u srednjoj školi je zahtjevan, adolescenti su jako usmjereni na postignuće što potiče kompetitivnu atmosferu koja je vrlo često izvor stresa kod adolescenata. Razni pritisci, a ponajprije oni vezani uz akademsko postignuće, prisutni su cijelo vrijeme srednje škole, s tim da se povećavaju u završnim razredima zbog upisa na željeni studij ili zbog tranzicije u svijet rada (Salmela-Aro i Tynkkynen 2012). Pritisak na adolescente u završnim razredima je tim veći što moraju polagati ispit državne mature. U vezi s tim možemo pretpostaviti da je veći školski pritisak izražen kod gimnazijalaca nego kod učenika koji su upisali strukovne škole. Adolescenti iz strukovnih škola ponešto su u povoljnijem položaju jer imaju mogućnost biranja. Naime, oni imaju po završetku srednje škole definirano zanimanje i u skladu s tim mogu se zaposliti, a mogu ako to žele nastaviti sa svojim obrazovanjem, dok gimnazijalci moraju nastaviti svoje obrazovanje. Istraživanja su pokazala da su općenito najčešći sljedeći razlozi zabrinutosti adolescenata prilikom tranzicije u srednju školu: a) *akademsko postignuće*, b) *socijalne interakcije*

i c) *očekivanja u vezi budućnosti* (Rew i sur., 2012) te da dolazi do opadanja nade u budućnost kod oba spola na prijelazu u srednju školu (Suzuki, 2012).

Znanstvenici također istražuju kakav utjecaj ima depresija na prilagodbu školi, školsko postignuće i odnose s vršnjacima u tranzicijskim periodima na viši stupanj obrazovanja. Istraživanja su pokazala da adolescenti odabiru prijatelje sa sličnim razinama depresivnih simptoma nakon svake završene tranzicije na višu obrazovnu razinu (Goodwin i sur., 2012). Autori Bohnert, Aikins i Arola (2013) su pokazali povezanost između kontinuiranog sudjelovanja u školskim aktivnostima za vrijeme tranzicije iz osnovne u srednju školu te aktivnoga uključivanja adolescenata u zajednicu sa manje depresivnih simptoma na početku srednje škole. Izloženost stresnim okolnostima utječe na to da emocionalni problemi postaju intenzivniji što se vrlo često događa u razdobljima prijelaza na više obrazovne razine. Mikić i Jokić-Begić (2013) su u longitudinalnom istraživanju sa 216 sudionika u prvom mjeranju, 206 sudionika u drugom mjeranju i 168 sudionika u trećem mjeranju ispitali intenzitet emocionalnih teškoća adolescenata nakon tranzicije u srednju školu. Rezultati istraživanja su pokazali da se intenzitet emocionalnih teškoća uglavnom odnosi na korištenje emocionalnih strategija suočavanja (izbjegavanje) i kognitivne procjene (niska emocionalna samoefikasnost). Nalazi ovoga istraživanja naglasili su važnost izrade i provedbe školskih preventivnih programa za postupanje sa efikasnim strategijama suočavanja tijekom razdoblja tranzicije i prilagodbe na srednju školu.

Tranzicija u srednju školu pretpostavlja značajan porast vremena koji je potreban za izvršavanje školskih obaveza te se s tim u vezi mogu pojaviti određeni problemi u organiziranju vremena i određivanju prioriteta. Istraživanja su pokazala da škole i adolescenti trebaju surađivati kako bi se adolescentima pomoglo u načinu kako da kvalitetnije organiziraju i rasporede dnevne aktivnosti (Strom, Strom i Sindel-Arrington, 2016). U fokusu znanstvenoga interesa već je dulje vrijeme ispitivanje slobodnoga vremena adolescenata, dok su istraživanja koja se bave ispitivanjem zajedničkoga planiranja i organiziranja slobodnoga vremena adolescenata i roditelja zanemarena. Jedno takvo istraživanje, kojega su proveli Marshall i sur. (2014) sa kanadskim adolescentima, ispitalo je zajedničko planiranje roditelja i adolescenata aktivnosti u slobodnom vremenu tijekom tranzicije adolescenata iz osnovne u srednju školu. Analiza podataka je pokazala da zajedničke aktivnosti organizacije slobodnoga vremena roditelja i adolescenata karakterizira sljedeće: a) *pokušaj prijenosa pomicanja odgovornosti oko organiziranja aktivnosti u slobodnom vremenu adolescenata s roditelja na adolescente* i b) *balansiranje između izvannastavnih i obiteljskih aktivnosti*.

Malo je dostupnih istraživanja koja se bave ispitivanjem promjena u ponašanju sjedenja koji prate prijelaz iz osnovne u srednju školu. Jedno takvo istraživanje proveli su autori Pearson i sur. (2017) i dobili podatak da se vrijeme sjedenja adolescenata u srednjoj školi u odnosu na osnovnu povećava za 10-20 minuta dnevno. S tim u vezi autori predlažu da se u budućim istraživanjima ispituju značajke društvenoga i fizičkoga okruženja koje bi mogle povećati ili umanjiti vrijeme sjedenja adolescenata.

Roditelji su prepoznati kao važni u prilagodbi i postizanju školskoga uspjeha adolescenata za vrijeme tranzicije u srednju školu. Tijekom tranzicije adolescenata u

srednju školu pod utjecajem vršnjaka uz istodobno smanjenje roditeljskoga nadzora razina problematičnoga ponašanja adolescenata može eskalirati. Van Ryzin, Stormshak i Dishion (2012) su ispitali 593 obitelji s djecom u srednjoj školi. Ispitali su obiteljske sukobe, antisocijalno ponašanje adolescenata, povezanost s vršnjacima delinkventnoga ponašanja i konzumiranje alkohola. Rezultati istraživanja izvještavaju da adolescenti čiji su roditelji sudjelovali u školskom programu za promicanje vještina roditeljstva izvještavaju o značajno nižoj stopi obiteljskih sukoba, manje antisocijalnoga ponašanja i druženja s vršnjacima delinkventnoga ponašanja te konzumiranja alkohola. Na temelju ovih rezultata može se zaključiti da je nužno u srednjim školama organizirati različite programe pomoći i podrške roditeljima kako bi ih se osnažilo i bolje pripremlilo za vrijeme tranzicije adolescenata u srednju školu.

Iako neka istraživanja (npr. Murberg i Bru, 2007) izvještavaju da je za adolescente osobito stresna tranzicija u srednju školu i završetak srednje škole, postoje istraživanja koja su ponudila suprotne rezultate, odnosno koja govore o pretežno pozitivnom percipiranju srednje škole od strane adolescenata. Tako nešto starije istraživanje Berndt i Mekos (1995) izvještava o više pozitivnih nego negativnih percepcija srednje škole od strane adolescenata. Među pozitivnim percepcijama adolescenata prema srednjoj školi ističu primjerice: *nalaženje novih prijatelja, mogućnosti učenja novih predmeta, bolje opće uvjete u školi, mogućnost veće neovisnosti u odnosu na osnovnu školu*. Rezultati ovoga istraživanja mogu nas uputiti na zaključak da uz specifičnosti i sve zahtjeve koje nameće adolescentima srednja škola u velikoj mjeri njihova prilagodba ovisi o njihovim vlastitim karakteristikama. Drugim riječima, adolescenti koji su postigli bolje postignuće u osnovnoj školi, koji imaju veću razinu samopoštovanja, bolju regulaciju emocija, koji su općenito otvoreniji za promjene, imat će manje stresa ili će se lakše suočiti sa stresom pri prijelazu u srednju školu od učenika koji nemaju ove resurse.

Posebno važno mjesto zauzima fenomen ranoga napuštanja srednjoškolskoga obrazovanja čime se značajno usporava, ako ne i zaustavlja njihov razvoj. Zbog svoje raširenosti, ali i značaja za adolescente i društvo u cjelini rano napuštanje škole američki autori nazivaju *tihom epidemijom* (Bridgeland i sur., 2006, prema Milas i Ferić, 2009). Ovaj negativan trend raširen je i u svijetu koji se kreće u rasponu od 2,2% u Sloveniji, 50% u Turskoj (Strugar, 2011) pa čak do 60% u SAD-u (Berk, 2008). Kod nas prema podacima Državnoga zavoda za statistiku (2011) evidentirano je 2,8% djevojaka i 4,9% mladića u dobi od 18. do 24. godine s završenom osnovnom školom kao najvišim završenim stupnjem obrazovanja koji se dalje ne školuju niti se usavršavaju. Rano napuštanje škole složeni je fenomen koji je uzrokovan kumulacijom različitih osobnih, ekonomskih, geografskih, obrazovnih i obiteljskih razloga (Ferić, Milas i Rihtar, 2010). Ta skupina adolescenata izložena je brojnim negativnim posljedicama na osobnom planu, a pokazalo se da su značajne posljedice ovoga fenomena i za društvo, pogotovo za ekonomski aspekt društva. Adolescenti koji rano napuste školu susreću se s brojnim poteškoćama. Ilišin, Mendeš i Potočnik (2003), (Bridgeland i sur., 2006, prema Milas i Ferić, 2009) su u svojim istraživanjima utvrdili sljedeće poteškoće mladih ljudi koji rano napuste školovanje: a) *nezaposlenost*, b) *povremeno zaposlenje*, c) *niski prihodi*, d) *nemogućnost napredovanja u poslu*, e) *socijalna isključenost*, f) *pojava antisocijalnih ponašanja*, g) *nisko samopošto-*

vanje, h) *češći obiteljski problemi*. Prosječni pojedinac koji nema završenu srednju školu može se svrstati u kategoriju između 2% i 12% socijalno najugroženijih osoba usporedive dobi (Milas, Ferić i Šakić, 2010). Vidimo da su posljedice ranoga napuštanja škole mnogobrojne i zahvaćaju ekonomske, socijalne i osobne sfere života pojedinca. Kod nas bismo mogli izdvojiti Rome² kao posebno ranjivu društvenu skupinu koja napušta ne samo srednju školu, već ne upisuje ili vrlo rano napušta osnovnu školu.

Temeljno pitanje koje možemo postaviti kada je riječ o ranom napuštanju škole jest postoji li znanstveno dokazano opravdanje da će se s obveznošću srednjoškolskoga obrazovanja spriječiti napuštanje srednje škole, odnosno daljnje školovanje. Podijeljena su mišljenja raznih teoretičara i istraživača. Na primjer, Strugar (2011) predlaže program mjera i aktivnosti za otklanjanje uzroka ranoga napuštanje srednje škole, među kojima se nalazi i mjera za uvođenje obveznoga i besplatnoga srednjoškolskog obrazovanja. S druge strane Milas i Ferić (2009) su analizirali statističke podatke o raznim obilježjima obrazovnih sustava i obrazovne učinkovitosti na uzorku 33 europske države s ciljem procjene učinaka produljenja obveznoga školovanja na stopu ranoga prekidanja školovanja. Na temelju analiziranih rezultata autori iznose stav da nije moguće donijeti konačan zaključak o djelotvornosti uvođenja obveznoga produljenja školovanja koja će smanjiti stopu ranoga odustajanja od škole, odnosno da dobiveni podaci ne idu u prilog učinkovitosti zakonskoga produljenja obveznoga školovanja. Isto tako postojeći rezultati, ističu autori, ne mogu opravdati ni konačan zaključak o neučinkovitosti uvođenja produljenja obveznoga školovanja zbog nemogućnosti praćenja dugoročnih nego samo neposrednih učinaka.

S obzirom na postojeće stanje da kod nas srednja škola još nije obvezna, priklanjamo se stavu da je jedno od mogućnosti za pronalaženje rješenja ranoga napuštanja škole u obveznosti i besplatnosti srednje škole. S podizanjem obveznosti školovanja do kraja srednje škole veće su šanse da će više adolescenata završiti srednju školu, a samim time steći određena zanimanja. Nadalje, ubrzani tehnološki razvoj zahtjeva za sve veći broj poslova za radnike s višom kvalifikacijom. Osim toga, adolescenti bi dulje bili pod nadzorom i kontrolom sustava pa bi se na taj način utjecalo i na njihovo neprihvatljivo ponašanje i organizaciju slobodnoga vremena. Isto tako, nužno je pružiti materijalnu podršku toj skupini adolescenata, odnosno njihovim obiteljima, jer se pokazalo da su jedan od vrlo čestih razloga ranoga napuštanja škole upravo loše socioekonomske prilike obitelji iz kojih takvi adolescenti dolaze. Čini se da često nije problem količine novaca već njezine preraspodjele i društveni prioriteti, a obrazovanje po svojoj važnosti za svako društvo treba biti na vrhu prioriteta.

² Iako je u našoj zemlji osnovno školovanje obvezno procjenjuje se da oko 10% romske djece završi osnovnu školu, njih oko 5% pohađa srednju školu, a prema podacima posljednjega popisa stanovništva Državnoga zavoda za statistiku (2011) 28 Roma/Romkinja nalazi se na školovanju u sustavu visokoga školstva. Veliki problem prilikom uključivanja romske djece u osnovnu školu je nepoznavanje hrvatskoga jezika jer u obiteljima govore romski jezik. Samim tim romska djeca nisu u istom položaju kao i druga djeca pa nije ni čudno da se teško snalaze i vrlo brzo gube motivaciju za nastavkom školovanja. S rezultatima napuštanja srednje škole, kao i pohađanja i napuštanja osnovne škole Roma kod nas ne možemo biti zadovoljni. Postojeća situacija zahtijeva žurnu intervenciju nadležnih institucija u pronalaženju adekvatnih rješenja jer je to važno osobno i društveno pitanje.

Na temelju relevantne literature, kao i stanja iz prakse možemo konstatirati da kod nas fenomen ranoga napuštanja školovanja nije sustavno analiziran, a isto tako ne postoje odgovarajući mehanizmi pomoći i potpore adolescentima i njihovim obiteljima koji rano napuste školovanje. S tim u vezi obrazovne politike i svi koji imaju na nju utjecaja i oblikuju je trebaju poduzeti odgovarajuće aktivnosti za rješavanje ovoga važnog problema.

3. Tranzicija adolescenata na studij

Prijelaz iz srednje škole na studij pokreće i intenzivira emocionalne i socijalne promjene kao i proces osamostaljivanja od roditelja, što spada u temeljne razvojne zadatke adolescencije. Odlaskom na studij većina adolescenata odlazi iz svoga mjesta stanovanja uglavnom u veći grad. Osim što napuštaju roditeljski dom, zbog odlaska adolescenti privremeno, a ponekad i trajno, prekidaju svoje veze s vršnjacima i prijateljima ili romantičnim partnerima. Većina adolescenata po prvi put u životu gubi blizinu bliskih osoba, a istovremeno, većinom po prvi put, počinje voditi brigu i preuzimati odgovornost za vlastitu egzistenciju, primjerice, adolescenti se moraju snaći i osigurati smještaj, prehranu i sl. Uz ove promjene, adolescenti se moraju suočiti s prilagodbom na zahtjeve studija. Općenito, kod adolescenata su na početku studija Sato, Samalit-Rivera i Kozub (2016) identificirali sljedeće poteškoće: a) *u snalaženju vezano s programom studija*, b) *učenje* i c) *akademsko postignuće*.

Pregledom domaće literature naći ćemo malo radova koji se bave studentima i prilagodbom adolescenata na studij, za razliku od istraživanja u SAD-u koja se intenzivno već od 70-ih godina prošloga stoljeća bave studentima i prilagodbama s kojima se suočavaju. Najčešće je ispitivana akademska, socijalna i emocionalna prilagodba studenata, a najviše ispitivane varijable su: a) *osobne* i b) *okolinske*. Od osobnih varijabli ispitivale su se dimenzije ličnosti, primjerice: samopoštovanje, samopouzdanje, suočavanje sa stresom, usmjerenost cilju, motivacija za postignućem, odnos s roditeljima i sl., dok se okolinske varijable odnose na: karakteristike obitelji, roditeljske odgojne stilove, tjelesno i psihičko zdravlje roditelja, značajke institucije, podrška fakultetskoga osoblja i sl. (Baker, 2004)

S obzirom na značaj obitelji u razvoju adolescenata odnosi s roditeljima ostaju i u vremenu trajanja studija bitna komponenta za njihovu dobrobit i postizanje akademskoga uspjeha. Istraživanja su pokazala da adolescenti koji žive u skladnim obiteljskim odnosima znatno manje imaju problema sa prilagodbom, veće samopouzdanje i višu razinu optimizma tijekom tranzicije na studij (Guassi Moreira i Telzer, 2015).

Istraživanjima se željelo utvrditi kakva je uloga spola na prilagodbu na studij. Baker (2004) nije pronašao značajnije razlike po spolu u prilagodbi studenata. Pronađena je mala razlika u boljoj emocionalnoj prilagodbi mladića u odnosu na djevojke i nešto bolja akademska i socijalna prilagodba djevojaka u odnosu na mladiće. Ove rezultate možemo tumačiti tako što su djevojke više emocionalno vezane pa svaku promjenu emocionalno teže podnose u odnosu na mladiće. Isto se tako pokazalo da djevojke više ulažu truda u učenje te da im je važnija socijalna mreža od mladića pa stoga postižu takve rezultate, odnosno, imaju takav tijek prilagodbe na studij.

Ispitivanje povezanosti usamljenosti i prilagodbe adolescenata kod tranzicije iz srednje škole na studij jest tema koja zaokuplja neke istraživače. Drake, Sladek i Doane (2016) u svom su istraživanju ispitali povezanost usamljenosti i suočavanja sa stresom kod adolescenata na prvoj godini studija. Rezultati istraživanja su pokazali da se kod adolescenata povećava osjećaj usamljenosti na prijelazu na studij. Također, pokazala se povezanost između učinkovitosti suočavanja sa usamljenošću u srednjoj školi i suočavanje s usamljenošću na studiju. Tako da adolescenti s niskom razinom efikasnosti suočavanja sa usamljenošću u srednjoj školi izvještavaju o povećanju osjećaja usamljenosti na studiju. Nadalje, efikasnija razina suočavanja adolescenata sa usamljenošću na početku studija značajno predviđa manje stresa u prvom semestru studija. Rezultati ovoga istraživanja vode zaključku da razvijanje strategija suočavanja sa usamljenošću može poslužiti kao zaštitni faktor adolescentima u svakodnevnom suočavanju sa stresom i svakodnevnim obvezama pri prijelazu iz srednje škole na studij.

Istraživanjima se željelo utvrditi kakav je utjecaj stresa na emocije kod adolescenata za vrijeme tranzicije na studij. Tako jedno istraživanje koje su proveli Wilson i sur., (2015) predviđa pojavu više negativnih emocija za vrijeme tranzicije na studij kod adolescenta koji percipiraju veći stres i manje razvijene strategije za suočavanje sa stresom.

U fokusu znanstvenoga interesa u posljednje je vrijeme i ispitivanje povezanosti između problema sa spavanjem i simptoma depresije i anksioznosti kod adolescenata za vrijeme studija. Autori Doane, Gress-Smith i Breitenstein (2015) bavili su se ispitivanjem povezanosti količine i kvalitete sna s pojavom simptoma anksioznosti i depresije tijekom prelaska na studij. Ispitivanje su proveli sa 82 adolescenta u tri vremenska perioda i to u zadnjem razredu srednje škole, na početku studija i kraju prve godine studija. Rezultati istraživanja su pokazali da je dužina spavanja povezana s pojavom povećane anksioznosti tijekom prelaska na studij. Značajna je povezanost između percepcije adolescenata kvalitete sna i anksioznosti u završnom razredu srednje škole, na početku i kraju prve godine studija. Veći depresivni simptomi u završnom razredu srednje škole prethodili su povećanju problema sa spavanjem na početku prve godine studija. Također, pokazala se povezanost između simptoma anksioznosti i depresije i kvalitete spavanja na početku prve godine studija. Nadalje, depresivni simptomi su povećani s pogoršanjem problema sa spavanjem na početku studija. Na temelju rezultata istraživanja može se zaključiti da za neke adolescente prelazak na studij može biti osjetljivo razdoblje kada su u pitanju problemi s duljinom i kvalitetom sna i pojavom depresivnosti i anksioznosti. Iz svega navedenog proizlazi da je potrebno više pažnje usmjeriti na izradu programa prevencije i intervencije koji bi sadržavali efikasne strategije suočavanja i rješavanja problema u vezi povećanja kvalitete sna i pojave simptoma anksioznosti kod tranzicije na studij.

Također, u istraživanjima je dosta pažnje posvećeno ispitivanju motivacije adolescenata na prijelazu iz srednje škole na studij. Tako su Kyndt i sur. (2015) ispitali razvoj motivacije adolescenata u vremenskom periodu od završnoga razreda srednje škole do kraja druge godine studija. U istraživanju je sudjelovalo 630 adolescenata. Nalazi istraživanja su pokazali pozitivan razvoj motivacije s prelaskom na studij, po-

rasla je intrinzična motivacija. Isto tako pokazalo se da adolescenti koji su bili nisko motivirani u srednjoj školi izvještavaju o znatno nižoj motivaciji na početku studija u odnosu na visoko motivirane adolescente u srednjoj školi. Kada su u pitanju općenito očekivanja adolescenata od studija i eventualno mimoilaženje između njihovih očekivanja i trenutnih iskustava pokazalo se da se kod adolescenata javljaju sljedeće tri situacije: a) *neki nastoje ignorirati razmimoilaženja između očekivanoga i stvarnoga*, b) *neki isprobavaju različite strategije učenja*, c) *neki se osjećaju nesigurno* (Holmegaard, Madsen i Ulriksen, 2016).

Kod nas je do sada provedeno nekoliko istraživanja koja su ispitivala prilagodbu studenata. Bezinović i sur. (1998) pronašli su najčešće probleme koji se javljaju među studentima, a to su: a) *nezadovoljstvo studijem i nedostatak motivacije*, b) *problemi u socijalnim odnosima*, c) *napetost i opće nezadovoljstvo*, d) *nezadovoljstvo sobom i vlastitim izgledom*, e) *ljubavni i seksualni problemi*. Autorice Lacković-Grgin i Sorić provele su dva istraživanja prilagodbe studenata. Prvo istraživanje provele su na početku studija, a drugo nakon godinu dana. Tako su Lacković-Grgin i Sorić (1995) pokazale da studenti koji su napustili roditeljski dom na početku studija osjećaju veću usamljenost od onih vršnjaka koji su ostali živjeti sa obitelji, a istraživanje koje su provele iste autorice (1997) pokazalo je da se u funkciji vremena ta razlika značajno smanjuje. Živčić-Bećirević i sur. (2007) su se u svom istraživanju bavili ispitivanjem prilagodbe studenata s obzirom na spol, godinu studija i promjenu mjesta boravka. Rezultati su pokazali da su djevojke pokazale bolju akademsku i socijalnu prilagodbu te slabiju emocionalnu prilagodbu u odnosu na mladiće i tako potvrdili nalaze stranih istraživanja. Nadalje, rezultati istraživanja su pokazali da studenti koji su otišli zbog studija od kuće pokazuju slabiju emocionalnu prilagodbu na početku studija u odnosu na svoje vršnjake koji su ostali kod kuće, dok je na kraju studija situacija obrnuta i to neovisno o spolu. Vidimo da su rezultati ovoga istraživanja potvrdili rezultate Lacković i Sorić (1995; 1997). Mirjanić i Milas (2011) su se bavili ispitivanjem povezanosti samopoštovanja, različitih strategija suočavanja i subjektivne dobrobiti studenata. Rezultati istraživanja su pokazali da samopoštovanje može imati ulogu medijatora u odnosu između različitih načina suočavanja i postizanja subjektivne dobrobiti studenata.

Kako bi se osigurala pomoć adolescentima prilikom tranzicije na studij neke srednje škole su prepoznale važnost pravovaljanoga i stručnoga informiranja adolescenata u vezi upisa na studij, kao i pružanja ostalih informacija za dobru prilagodbu tijekom studija (Kim, 2012). Također, nužna je dobra suradnja srednjih škola i fakulteta. Fakulteti trebaju pružiti pomoć adolescentima u procesu tranzicije na studij na način da im osiguraju pravovremeni kontakt s odgovornim osobama na fakultetima, relevantne informacije (primjerice preko audio-vizualnih sredstava informiranja), iskustva već postojećih studenata i sl. (Fotheringham i Alder, 2012). Na ovaj bi se način više stvaralo na studiju pozitivno okruženje koje će poticati socijalnu interakciju, smanjivati anksioznost i više motivirati adolescente na učenje.

Možemo zaključiti da tranzicijsko vrijeme prijelaza iz srednje škole na studij predstavlja značajan normativni događaj za populaciju adolescenata koji nastavljaju svoje obrazovanje.

4. Partnerstvo škole i obitelji kao pretpostavka dobrog funkcioniranja adolescenata u školi

U kontekstu partnerstva škole i obitelji uz važnost suradnje na početku školovanja, svakako, posebno mjesto ima nastavak suradnje i u srednjoj školi. U tim odnosima i procesima posebno je za postizanje dobrih obrazovnih i socijalnih razvojnih ishoda adolescenta važna uloga obitelji i njezina aktivna uključenost u njihovo obrazovanje i suradnju sa školom.

Kako bi bolje razumjeli važnost partnerstva škole i obitelji za optimalan razvoj učenika i učenje potrebno je поближе odrediti pojam *partnerstva*. U literaturi ćemo naići na razna određenja pojma partnerstva škole i obitelji. Za potrebe ovoga članka koristit ćemo shvaćanje određenja partnerstva škole i obitelji Albrighta i Weissberga (2010). Dakle, autori u određenju partnerstva škole i obitelji akcent stavljaju na „proces zajedničkog rada obitelji i učitelja, kako bi se poboljšao dječji socijalni, emocionalni i kognitivni razvoj putem doma, škole i zajednice, a koji se temelji na interakciji i sudjelovanju“ (Albrighta i Weissberga, 2010: 247). S tim u vezi Ljubetić (2014) ističe da su: *a) odnos (suradnja), b) odgovornost (zajednička), c) zajednički cilj (specifičnost), d) distribucija moći (ravnopravnost), e) kvalitetna komunikacija (harmonija, konsenzus) i f) energija (djelotvornost) uložena u ostvarivanje cilja* ključni pojmovi koji određuju partnerstvo škole i roditelja. Nadalje, ista autorica ističe da u partnerskom odnosu roditelji i škola stavljaju dobrobit, potrebe i kapacitete učenika u fokus pozornosti obiju strana koje imaju iste interese, ciljeve i zadaće s ciljem dostizanja onih ciljeva koje su u najboljem interesu učenika (isto). Iz ovih određenja partnerstva vidljivo je da se bitno mijenja odnos škole i obitelji prema učeniku, odnosno percepcija njegove uloge i dobrobiti. Stoga je u razvijanju i jačanju odnosa škole i obitelji nužno razvijati partnerstvo.

Istraživanja su pokazala da je uključenost roditelja u školski život djece u funkciji dobi. Spera (2005) je utvrdio da se suradnja i uključenost roditelja u školski život djece smanjuje s dobi, odnosno, da je uključenost roditelja u aktivnosti djece u školi veća kod mlađe djece, dok uključenost roditelja u funkcioniranje djece u školi značajno opada u adolescenciji. Rezultati ovoga istraživanja pokazuju da je razdoblje adolescencije obilježeno nizom promjena u kvaliteti funkcioniranja adolescenata u obitelji i školi te svakako zaslužuju detaljnije istraživanje. Pregledom relevantne literature možemo uočiti da postoji cijeli niz istraživanja koja se bave s jedne strane utjecajem obitelji na razvoj akademskih postignuća djece i adolescenata te s druge strane istraživanja koja se bave utjecajem odgojno obrazovnih ustanova na razvoj akademskih postignuća djece i adolescenata (Hill i Tyson, 2009; Shumow, 2010; Stenberg i Willias, 2010). Međutim, fokus interesa istraživača za ispitivanjem partnerstva škole i obitelji nešto je rjeđi i intenzivira se posljednjih desetljeća. Sustavno rezultati istraživanja partnerstva škole i obitelji, posebno partnerstva u dijadi nastavnika i roditelja izvještavaju o važnosti obaju okruženja, odnosno ističu potrebu njihovoga zajedničkog djelovanja u svrhu većih akademskih postignuća i cjelovitoga dječjeg razvoja (Epstein i Sanders, 2006; Flouri, 2006; Zygmunt-Fillwalk, 2011; Ljubetić, 2014; Maleš, 1993; 1995; 1996; Jurić, 1995; Jurić i Maleš, 1994).

Postoji više modela suradnje škole s roditeljima, a koji će model prevladati, odnosno koji će se pokazati funkcionalniji i konkretniji (prema Rosić, 2005) ovisi o više čimbenika koji mogu biti sljedeći: a) *moгуćnosti svake škole*, b) *njezini zadaci*, c) *povezanost s roditeljima*, d) *tradicija*, e) *interes i potrebe učenika*, f) *moгуćnosti roditelja*. Kvaliteta i uspješnost partnerstva kao i stupanj razvijenosti partnerskih odnosa ovisit će, smatra Maleš (1996), o tri čimbenika: a) *moгуćnostima roditeljskoga izbora*, b) *sudjelovanja u radu* i c) *odlučivanja u školi*. Za pravilan socijalni, emocionalni i kognitivni razvoj djeteta, kao i akademsko postignuće vrlo je važno da u suradnju sa školom budu uključena oba roditelja (Flouri i Buchanan, 2004), da suradnja započne što ranije i dulje traje (Zygmunt-Fillwalk, 2011) te da se s povećanjem razine roditeljske uključenosti povećavaju i mogućnosti za većom dječjom dobrobiti (Henderson i Mapp, 2002). Uključivanje roditelja odmah na početku školovanja njihove djece je važno u postizanju boljih akademskih postignuća djece tijekom kasnijega školovanja (Englund i sur., 2004). Novija istraživanja koja su provedena kod nas o uključenosti roditelja u život škole te njihovim zadovoljstvom školom (Miljević-Riđički, Pahić i Vizek-Vidović, 2011; Pahić, Miljević-Riđički i Vizek-Vidović, 2010; Fulgosi-Masnjak, Igrić i Lisak, 2013; Maričić, Šakić i Franc, 2009) upućuju na sljedeće zaključke: a) *odgojno obrazovne ciljeve određuje isključivo škola*, b) *roditelji smatraju da su nastava i izvannastavne aktivnosti isključivo zadatak škole*, c) *kommunikacija s roditeljima pokreće se uglavnom na inicijativu škole, a predmet razgovora su najčešće problematični učenici*, d) *roditelji najčešće dolaze na roditeljske sastanke*, e) *od nastavnika najmanje traže savjete i pomoć o temama koje nisu povezane s učenjem i školom*. S druge strane rezultati istih istraživanja pokazuju: a) *da roditelji smatraju da za odgoj njihove djece i njihovo zadovoljstvo školom dijele odgovornost sa školom* i b) *roditelji pokazuju visok interes za sve dostupne oblike suradnje sa školom te ih smatraju korisnima za njihovu djecu*. Na temelju ovakvih rezultata istraživanja moguće je zaključiti da kod nas pretežno vlada tradicionalni pristup partnerstva škole i roditelja. Isto tako, javljaju se stavovi i razmišljanja roditelja u kojima prepoznaju važnost suradnje sa školom za dobrobit svoje djece i u skladu s tim iskazuju potrebu za konkretnim promjena svojih dosadašnjih odnosa sa školom. Ovakvi pomaci u percepciji škole od strane roditelja svakako ohrabruju te daju prostora za uspostavljanje i jačanje partnerstva škole i obitelji. Pri tome je važno da se roditelji osnaže i dobiju potrebne kompetencije kako bi aktivno mogli sudjelovati u školskom životu svoje djece. U tome važnu ulogu imaju nastavnici i stručni suradnici škola koji trebaju provesti konkretne aktivnosti s roditeljima u kojima bi roditelji dobili potrebna znanja, sposobnosti i vještine.

Unatoč još nedovoljno jakim pomacima u praksi u pogledu partnerstva škole i obitelji, suvremeno shvaćanje partnerstva obitelji i škole donosi veliki zaokret i bitne promjene u percepciji roditelja u partnerstvu sa školom. Partnerstvo između roditelja i škole od tradicionalnoga poimanja do suvremenoga shvaćanja roditeljske uključenosti koja u sebi podrazumijeva percepciju roditelja škole s jedne strane i stav nastavnika prema roditeljima s druge strane mijenjao se i razvijao od prvotne potpune isključenosti roditelja iz odgojno- obrazovnoga procesa do shvaćanja roditelja kao nužnih i

ravnopravnih partnera u tom procesu. S tim u vezi, ističe Ljubetić (2014), suvremeno shvaćanje roditeljsku uključenosti u život škole roditelje doživljava kao angažirane, aktivne sudionike, autore i promotore u školskoj ustanovi za razliku od tradicionalnoga poimanja kada se roditelje doživljavalo kao pasivne primatelje i izvršitelje uputa nastavnika. Kada govorimo o efikasnom partnerstvu obitelji i škole važna karika dobre suradnje je uključenost i potpora lokalne zajednice, odnosno, prije svega senzibilizirane ustanova gdje roditelji rade za specifične potrebe roditelja (Ljubetić, 2014).

Možemo zaključiti da je pedagoški rad škole s roditeljima veoma složen i kreativan posao koja ima tendenciju permanentnoga razvijanja, obogaćivanja i mijenjanja u korist učenika. U razvojnom periodu srednje adolescencije ne smije doći do smanjivanje ili prekidanja međusobne suradnje škole i roditelja, već je potrebno obogaćivanje i uvođenje nekih novih oblika suradnje koji bi zadovoljili razvojne potrebe adolescenta te im tako pružili sigurnost i oslonac u školskom kontekstu.

5. Zaključak

Srednje škole su specifične, u njima se traži veći stupanj autonomije u radu, kao i veći stupanj sposobnosti i vještina od adolescenata u odnosu na osnovnu školu. Prilagodba adolescenata na srednju školu je stoga izrazito zahtjevna i iziskuje u većoj mjeri emocijama usmjereno suočavanje u odnosu na osnovnu školu.

Kod tranzicije iz srednje škole na studij akademska, socijalna i emocionalna prilagodba za neke adolescente u tom periodu života može biti previše zahtjevna pa čak toliko da se zbog nesnalaženja u novim situacijama neki adolescenti odlučuju za napuštanje daljnega školovanja. Smatramo da je ovaj period neopravdano zanemaren od strane naših znanstvenika. Potrebno je u budućim istraživanjima više pažnje posvetiti adolescentima na studiju kako bi se otklonili problemi koji se pojavljuju prvenstveno na početku studija ali i kasnije tijekom studija te im se tako osiguralo akademsko napredovanje.

Također, rano napuštanje škole suvremeni je fenomen koji je zahvatio ne samo našu zemlju, nego i brojne razvijene zemlje EU, ali i ostatak svijeta, čije rješavanje postaje jedan od važnijih prioriteta. U konačnici, o rezultatima rješavanja problema ranoga napuštanja škole ovisiti će razvijenost određenoga društva.

U kontekstu partnerstva škole i obitelji uz važnost suradnje na početku školovanja svakako posebno mjesto ima nastavak suradnje i u srednjoj školi. U svrhu osiguranja kontinuiteta u odgoju i obrazovanju nužno je da se roditelji i škola međusobno upoznaju, zbliže i odgojno djeluju na učenike (Maleš, 1993). Škola i obitelj su usmjerene jedna na druge, ali ponekad njihova različita očekivanja dovode do međusobnoga nerazumijevanja pa je važno pronaći načine učinkovitoga približavanja ova dva odgojno-obrazovna čimbenika (Maleš, 1995). Kako bi partnerski odnosi između nastavnika i roditelja bili efikasni trebaju se temeljiti na povjerenju, poštovanju i odgovornosti. U cilju najboljega interesa za razvoj adolescenata, kao i osiguravanja optimalnih mogućnosti za razvoj njihovih potencijala, nužna je uspostava i permanentno osnaživanje partnerskih odnosa između škole i roditelja koja će biti u skladu sa aktualnim društvenim događanjima i potrebama.

Na temelju svega iznesenoga možemo zaključiti da tranzicija u srednju školu i studij kao i prilagodba u tim razdobljima predstavlja adolescentima važan normativni zadatak te da se adolescenti prilikom tranzicije na višu obrazovnu razinu suočavaju s različitim odgojno-obrazovnim situacijama za koje ponekad nisu spremni. Međutim, čini se da suvremena pedagoška znanost kod nas još nije prepoznala važnost ove problematike pa su i shodno s tim znanstvena istraživanja nedostatna. Smatramo da bi znanstveni pa i stručni radovi iz ovoga područja bili interesantni pedagoškoj teoriji kao i odgojno-obrazovnoj praksi budući da zahvaćaju važne čimbenike koji utječu na učenje i razvoj adolescenata. Dakle, u budućim pedagoškim istraživanjima nužno je problematizirati teme tranzicije adolescenata kroz obrazovni sustav u svrhu otklanjanja poteškoća i osiguravanja optimalnoga razvoja.

I konačno kako bi se naše društvo okrenulo prema društvu znanja i održivosti mišljenja smo da je potrebno razraditi jasne strategije za uvođenje obveznoga srednjoškolskog obrazovanja, smanjivanja udjela mladih pojedinaca koji napuštaju školovanje i povećati udio sudionika u cjeloživotnom obrazovanju.

Literatura

1. Albright, M. I., Weissberg, R. P. (2010). School-family partnerships to promote social and emotional learning, in: Cristenson, S. L., Rechly, A. L. (ed.). *Handbook of school – family partnership*, Taylor & Francis, pp. 246-265.
2. Baker, R. (2004). Researchusing The Student Adaptation to College Questionnaire. Posjećeno 13. siječnja 2017. na <http://www.mtholyoke.edu/list/csit/baker>.
3. Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. Berndt, T. J., Mekos, D. (1995). Adolescents' perceptions of the stress fuland-desirable aspects of the transition to junior high school. *JournalofResearch on Adolescence*, 5 (1): 123-142.
5. Bezinović, P., Pokrajac-Bulian, A., Smojver-Ažić, S., Živčić-Bećirević, I. (1998). Struktura i zastupljenost dominantnih psiholoških problema u studentskoj populaciji. *Društvena istraživanja*, 7 (4-5): 525-541.
6. Bohnert, A. M., Aikins, J. W., Arola, N. T. (2013). Regrouping: Organized Activity Involvement and Social Adjustment Across the Transition to High School. *New Directions For Child & Adolescent Development*, (140): 57-75.
7. Doane, L. D., Gress-Smith, J. L., Breitenstein, R. S. (2015). Multi-method assessments of sleep over the transition to college and the associations with depression and anxiety symptoms. *Journal Of Youth And Adolescence*, 44(2): 389-404.
8. Drake, E. C., Sladek, M. R., Doane, L. D. (2016). Daily Cortisol Activity, Loneliness, and Coping Efficacy in Late Adolescence: A Longitudinal Study of the Transition to College. *International Journal Of Behavioral Development*, 40 (4): 334-345.
9. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Popis stanovništva, kućanstva i stanova, Statistička izvješća (2011). Posjećeno 13. siječnja 2017. na http://www.dsz.hr/hrv_eng/publication/2011/SI-1450.

10. Englund, M. M., Lucker, A. E., Whaley, G. L., Egeland, B. (2004). Children's achievement in early elementary school: Longitudinal effects of parental involvement, expectations, and quality of assistance. *Journal of Educational Psychology*, 96 (4): 723-730.
11. Epstein, J. L., Sanders, M. G. (2006). Prospects for change: Preparing educators for school, family, and community partnerships, Peabody. *Journal of Education*, 81 (2): 81-120.
12. Ferić, I., Milas, G., Rihtar, S. (2010). Razlozi i odrednice ranoga napuštanja školovanja. *Društvena istraživanja*, 19 (4-5): 621-642.
13. Flouri, E. (2006). Parental interest in children's education, children's self-esteem and locus of controls, and later educational attainment: Twenty-six year follow-up of the 1970 British birth cohort. *British Journal of Educational Psychology*, 76 (4): 41-55.
14. Flouri, E., Buchanan, A. (2004). Early father's and mother's involvement and child's later educational outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, 74 (2): 141-153.
15. Fotheringham, J., Alder, E. (2012). Getting the Message: Supporting Students Transition from Higher National to Degree Level Study and the Role of Mobile Technologies. *Electronic Journal Of E-Learning*, 10(3): 262-272.
16. Fulgosi-Masnjak, R., Igrić, Lj., Lisak, N. (2013). Roditeljsko poimanje tolerancije i primjena tolerancije u odgoju djeteta i suradnji s učiteljima. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 49, Supplement 23-36.
17. Goodwin, N. P., Mrug, S., Borch, C., Cillessen, A. N. (2012). Peer Selection and Socialization in Adolescent Depression: The Role of School Transitions. *Journal Of Youth And Adolescence*, 41 (3): 320-332.
18. Guassi Moreira J, Telzer E. (2015). Changes in family cohesion and links to depression during the college transition. *Journal Of Adolescence*, 43 (1): 72-82.
19. Handerson, A., Mapp, K. (2002). *The impact of school, family, and community connections on student achievement*. Posjećeno 13. siječnja 2017. na www.sedl.org/connections/resources/evidence.
20. Hill, N. E., Tyson, D. (2009). Parental involvement in middle school: A meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement, *Developmental Psychology*, 45 (3): 740-763,
21. Holmegaard, H. T., Madsen, L. M., Ulriksen, L. (2016). Where Is the Engineering I Applied For? A Longitudinal Study of Students' Transition into Higher Education Engineering, and Their Considerations of Staying or Leaving. *European Journal Of Engineering Education*, 41(2): 154-171.
22. Ilišin, V., Mendeš, I., Potočnik, D. (2003). Politike prema mladima u obrazovanju i zapošljavanju. *Politička misao*, 15 (3): 58-89.
23. Jurić, V. (1995). Zadovoljstvo obitelji i školom. *Društvena istraživanja*, 4 (4-5): 641-655.
24. Jurić, V., Maleš, D. (1994). Škola i roditelji. *Napredak*, 135 (2): 133-140.

25. Kim, D. H. (2012). The Role of High School Connections to Colleges in Adolescents' Transitions to Higher Education. *Sociological Spectrum*, 32 (6): 510-531.
26. Kyndt, E., Coertjens, L., van Daal, T., Donche, V., Gijbels, D., Van Petegem, P. (2015). The development of students' motivation in the transition from secondary to higher education: A longitudinal study. *Learning And Individual Differences*, 39 114-123.
27. Lacković-Grgin, K. (2000). *Stres u djece i adolescenata*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
28. Lacković-Grgin, K., Sorić, I. (1995). Samopoštovanje i usamljenost studenata na početku studija *Radovi, Razdio FPSP*, 33 (10), 25-32.
29. Lacković-Grgin, K., Sorić, I. (1997). Korelati prilagodbe studiju tijekom prve godine. *Društvena istraživanja*, 6 (4-5): 461-475.
30. Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Elementi d.o.o.
31. Maleš, D. (1993). Škola – roditelji – djeca. *Obnovljeni život*, 48 (6): 587-593.
32. Maleš, D. (1995). Pedagoško obrazovanje roditelja. U: Rosić, V. (ur.). *Pedagoško obrazovanje roditelja* (str. 19-37). Rijeka: Odsjek za pedagogiju, Pedagoški fakultet u Rijeci.
33. Maleš, D. (1996). Od nijeme potpore do partnerstva između obitelji i škole. *Društvena istraživanja*, 1 (21): 75-88.
34. Maričić, J., Šakić, V., Franc, R. (2009). Roditeljsko zadovoljstvo školom i stav prema promjenama u školstvu: uloga roditeljskih ulaganja i očekivanih posljedica promjena. *Društvena istraživanja*, 18 (4-5): 625-648.
35. Marshall, S. K., Young, R. A., Wozniak, A., Lollis, S., Tilton-Weaver, L., Nelson, M., Goessling, K. (2014). Parent-adolescent joint projects involving leisure time and activities during the transition to high school. *Journal Of Adolescence*, 37 (7): 1031-1042.
36. Mikić, Z. K., Jokić-Begić, N. (2013). Emocionalne teškoće adolescentica nakon tranzicije u srednju školu. Emotional difficulties among female adolescents after transition to high school. *Socijalna Psihijatrija*, 41 (4): 226-234.
37. Milas, G., Ferić, I. (2009). Utječe li produljenje obveznoga školovanja na smanjenje stope ranoga prekidanja školovanja? *Društvena istraživanja*, 18 (4-5): 649-671.
38. Milas, G., Ferić, I., Šakić, V. (2010). Osuđeni na socijalnu isključenost? Životni uvjeti i kvaliteta življenja mladih bez završene srednje škole. *Društvena istraživanja*, 19 (4-5): 669-689.
39. Miljević-Riđički, R., Pahić, T., Vizek-Vidović, V. (2011). Suradnja roditelja i škole u Hrvatskoj: Sličnosti i razlike urbanih i ruralnih sredina. *Sociologija i prostor*, 49 (2): 165-184.
40. Mirjanić, L., Milas, G. (2011). Uloga samopoštovanja u održavanju subjektivne dobrobiti u primjeni strategija suočavanja sa stresom. *Društvena istraživanja*, 20 (3): 711-727.

41. Murberg, T. A., Bru, E. (2007). The role of neuroticism and perceived school-related stress in somatic symptoms among student sin Norwegian junior highschools. *Journal of Adolescence*, 30 (2): 203-212.
42. Pahić, T., Miljević-Ričički, R., Vizek-Vidović, V. (2010). Uključenost roditelja u život škole: percepcija roditelja opće populacije i predstavnika roditelja u školskim tijelima. *Odgojne znanosti*, 12 (2): 329-346.
43. Pearson, N., Haycraft, E., P. Johnston, J., Atkin, A. J. (2017). Review Article: Secondary behaviour across the primary-secondary school transition: A systematic review. *Preventive Medicine*, 9(4): 40-47.
44. Pregrad, J. (2012). Školski domjenak: zašto je tako teško ostvariti suradnju škole i roditelja? Što i kako tu mogu psiholozi? U: A. Brajša-Žganec, J. Lopižić, Z. Penezić (ur.). *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*. 20. Godišnja konferencija hrvatskih psihologa (str. 149-174). Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo.
45. Rew, L., Tyler, D., Fredland, N., Hannah, D. (2012). Adolescents' concerns as they transition through high school. *Advances In Nursing Science*, 35 (3): 205-221.
46. Rosić, V. (2005). *Odgoj – obitelj – škola*. Rijeka: Žagar.
47. Salmela-Aro, K., Tynkkynen, L. (2012). Gender pathways in school burnout among adolescents. *Journal Adolescents*, 35 (4): 929-939.
48. Sato, T., Samalot-Rivera, A., Kozub, F. M. (2016). New Graduate Entry: Students' Transition to an Adapted Physical Education Graduate Program. *Physical Educator*, 73(4): 619-638.
49. Shumow, L. (2010). Parental Involvement at Home, in: Hiatt-Michel, D. B. (ed.). *Promising Practices to Support Family Involvement in School* (Inc. 57-75). Information Age Publishing.
50. Slaviček, M., Rončević, T., Dubrović, T., Rajčević, A., Režek, S., Boban, A., Naglič, M., Matičević-Ivanković, M. (2012). Škola i obitelj: Suradnja s roditeljima? U: A. Brajša-Žganec, J. Lopižić, Z. Penezić (ur.). *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*. 20. godišnja konferencija hrvatskih psihologa (str. 316). Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo.
51. Spera, C. (2005). A review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. *Educational Psychology Review*, 17 (2): 125-146.
52. Stenberg, R. J., Willias, W. M. (2010). *Educational Psychology*. Boston: Allyn & Bacon.
53. Strom, P. S., Strom, R. D., Sindel-Arrington, T. (2016). Adolescent Views of Time Management: Rethinking the School Day in Junior High School. *American Secondary Education*, 44 (3): 38-45.
54. Strugar, V. (2011). *Zatvorena vrata budućnosti – rano napuštanje srednjoškolskog obrazovanja*. Zagreb-Bjelovar: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveno istraživački i umjetnički rad u Bjelovaru.

55. Suzuki, M. (2012). Dynamic changing process of hope in early adolescence: Analysis of individual differences during the transition from elementary school to junior high school. *Japanese Psychological Research*, 54 (3): 253-262.
56. Van Ryzin, M. J., Stormshak, E. A., Dishion, T. J. (2012). Original article: Engaging Parents in the Family Check-Up in Middle School: Longitudinal Effects on Family Conflict and Problem Behavior Through the High School Transition. *Journal Of Adolescent Health*, 50 (6): 27-63.
57. Wilson, S. M., Darling, K. E., Fahrenkamp, A. J., D'Auria, A. L., Sato, A. F. (2015). Predictors of Emotional Eating During Adolescents' Transition to College: Does Body Mass Index Moderate the Association Between Stress and Emotional Eating? *Journal Of American College Health*, 63 (3): 163-170.
58. Zygmunt-Fillwalk, E. (2011). Building Family Partnerships: The Journey From Pre-service Preparation to Classroom Practice. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 32 (1): 84-96.
59. Živčić-Bećirević, I., Smojver-Ažić, S., Kukić, M., Jasprica, A. (2007). Akademska, socijalna i emocionalna prilagodba na studij s obzirom na spol, godinu studija i promjenu mjesta boravka. *Psihologijske teme*, 16 (1): 121-140.

TRANSITION OF ADOLESCENTS TO HIGH SCHOOL AND UNIVERSITY

Abstract: *The goal of this thesis is to show researches that are dealing with the transition of adolescents to high school and university, as well as adaptation of adolescents in that age. In school context, especially important, sometimes even stressful, for adolescents are transition times when passing from lower classes to higher classes in elementary school, passing from elementary to high school, and transition from high school to university. All these transitions through educational system require psychosocial adaptation of adolescents, that is for adolescents represent social and emotional load and require additional engagement. Some adolescents will organize better in this, sooner and earlier adapt to new circumstances, while with others adjustments will cause different reactions and become sources of stress. Results of research analysis also show that researches that deal with transition of adolescents to high school and university, as well as adjustment of adolescents in those periods usually are not present enough, especially not in our system.*

Key words: *psychosocial adjustment of adolescents, partnership between school and family, transition of adolescents through educational system*